

helps to form interdisciplinary links, teaches the use of information and telecommunication technologies in the study of art culture.

Key words: productive, computer, multimedia technologies, design project, future teachers.

УДК 378.537.016:78

Хуан Чанхао

Національний педагогічний
університет імені М.П. Драгоманова

ORCID ID 0000-0003-3115-307X

DOI 10.24139/2312-5993/2020.10/049-057

ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПУ КУЛЬТУРОВІДПОВІДНОСТІ МИСТЕЦЬКОГО НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ВОКАЛЬНО-ХОРОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ

Залучаючись до творення зразків духовної та матеріальної культури, особистість розвиває та реалізує свій творчий потенціал. Як переконує досвід, найширший простір до застосування власних творчих потенцій надає особі саме рідна культура, якою вона живиться та підтримується. Де живлення й підтримка відбувається впродовж усього життя зі змінними векторами осягнення рідної культури та пізнанні культурних пластів, зокрема, в роки навчання, які проходять у незнаному культурному просторі, під час професійного надбання в культурному середовищі країни, обраної для фахової підготовки. Студенти-китайці обираючи ЗВО України долучаються до її культурних, педагогічних, наукових та мистецьких надбань.

Ключові слова: культура, принцип культуровідповідності, майбутній учитель музичного мистецтва, вокально-хорова робота.

Постановка проблеми. У законі України «Про освіту» зазначено, що освіта повинна забезпечити інтеграцію особистості в системі світових і національних культур (Закон України «Про освіту», 2017). Згідно з цим законом, освіта повинна задавати вектор спрямованості особистості до гармонійного розвитку, саморозвитку, зокрема й у аспекті врахування важливого дидактичного принципу освіти – принципу культуровідповідності. Ураховуючи те, що на факультетах мистецтв педагогічних університетів України навчаються студенти-іноземці, представники східної гілки Світової культури, надзвичайної важливості набуває їх входження в європейський культурний простір, та глибоке осягнення у процесі фахової підготовки тих ґрунтовних знань, традицій, історії українського культурного народу, збагачення знань про культуру країни, в якій вони отримують освіту.

Аналіз актуальних досліджень. Подолавши межу нового тисячоліття, освітяни, вітчизняні науковці В. Андрущенко, І. Бех, В. Журавський, М. Згуровський, В. Луговий, М. Степко та ін., продовжують досліджувати актуальні процеси, що стрімко відбуваються у вищій освіті України, що ввійшла до європейського освітнього простору, та, на думку науковців, є чинником її соціально-економічного розвитку. Окрім того, провідні науковці

зазначають про значні позитивні зрушення в освіті України щодо розвитку партнерства з іншими державами. Провідними українськими вченими в галузі мистецької освіти (Т. Рейзенкінд, О. Ростовський, О. Рудницька, А. Козир, Л. Масол, О. Олексюк, Г. Падалка, В. Федоришин, О. Щолокова та ін.) обґрунтовано теоретико-методологічні засади загальної мистецької та музично-педагогічної освіти, дидактичні принципи музично-педагогічного процесу й форми його організації, відповідно до освітньо-кваліфікаційних рівнів укладено навчальні програми з музично-теоретичних і фахових дисциплін. Значущим внеском у сучасну мистецьку освіту є поповнення авторськими підручниками й навчально-методичними посібниками, що сприяють до оновлення сучасного бачення розвитку мистецької освіти, зокрема в галузі теорії та методики викладання музичного мистецтва.

Мета статті полягає в розкритті значення застосування принципу культуровідповідності в підготовці студентів факультетів мистецтв до вокально-хорової роботи з учнями. Ефективне застосування принципу культуровідповідності у вокально-хоровій роботі майбутніх учителів музичного мистецтва слугує передумовою їх успішної подальшої музично-виконавської діяльності.

Методи дослідження. Для з'ясування особливостей вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва за принципом культуровідповідності нами було використано дослідні теоретичні методи, а саме: аналіз (історико-педагогічний, теоретичний, порівняльний) психолого-педагогічної літератури для розкриття сутності та визначення основних наукових понять; синтез, конкретизація – для обґрунтування теоретико-практичних основних аспектів вокально-хорової підготовки студентів факультетів мистецтв; моделювання – для зіставлення та прогнозування методичних рекомендацій щодо ефективності вокально-хорової підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва за принципом культуровідповідності.

Виклад основного матеріалу. Особистість майбутнього вчителя музичного мистецтва постійно розвивається в аспекті пізнання нових культурних цінностей, які трансформуються та сповнюють мистецький континуум, що має тенденцію до постійного збільшення, за умови невпинності розвитку й саморозвитку самої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва. Сучасним студентам факультетів мистецтв, насамперед, доцільно долати соціальні, політичні, міжнаціональні, міжетнічні умовності, пізнавати музичне мистецтво в усій його повноті й різноманітності, засвоюючи культурні цінності розвиватися та прагнути

досягти рівня творчої особистості, яка володіє широкою мистецькою палітрою, чітко оцінюючи себе як представника певної культури.

На думку науковця Г. Падалки, культуровідповідність – необхідна ознака сучасної мистецької освіти, яка відповідно «зорієнтована на усвідомлення студентами мистецтва як соціального явища, на досягнення значущості художньої культури в навколишньому бутті, на висвітлення соціальних функцій мистецької діяльності. Принцип культуровідповідності виявляється в широкому ознайомленні студентів зі світом мистецтва. Мистецька освіта не стане повноцінною, не досягне мети, якщо не буде передбачати розвитку культури особистості (Падалка, 2008, с. 152).

Як зазначає сучасна дослідниця Н. Дусь, «принцип культуровідповідності передбачає нерозривний зв'язок виховання з культурними надбаннями людства та свого народу» (Дусь, 2017, с. 112). На думку В. Омеляненка, розглядаючи означений феномен слід його поєднувати, зокрема, зі «знаннями про загальнолюдські багатства в царині духовної та матеріальної культури, про особливості розвитку та становлення національної культури та її взаємозв'язки із загальнолюдською; знаннями історії свого народу, його культури; забезпеченням духовної єдності та спадкоємності поколінь» (Омеляненко, 2008, с. 112).

Отже, вищезазначене, цілком відповідає думці вітчизняної дослідниці Ж. Карташової, що: «механізмом забезпечення культуровідповідності мистецької освіти виступає таке її спрямування, що долає вузькофахові уявлення студентів про мистецтво як необхідний компонент загальної культури людства» (Карташова, 2014, с. 50), а також зважаючи на авторитетну думку І. Зязюна, який значно ширше трактує мистецтво, а саме вважає його чинником до збільшення традиційних мистецьких функцій, зауважує, що це: «чинник розширення пізнавальних можливостей особистості, розвитку її світоглядних установок, активізації її внутрішнього емоційного життя, засобу психологічної розрядки й відновлення духовних сил в умовах напруженого сьогодення» (Зязюн, 2008, с. 17).

Зокрема, вважаємо доцільним проактуалізувати важливий дидактичний чинник мистецької педагогіки, який активно досліджується й використовується в теоретичних канонах і музично-педагогічній практиці, це культуроспрямовуючий вектор оновлення парадигмальних і дидактичних основ мистецької освіти, а саме, культурологічний підхід представлений у дослідженнях (Е. Ананьян, І. Балхарова, М. Бахтін, В. Біблер, Є. Бондаревська, В. Борисов, І. Берлянд, Г. Васянович, А. Вербицький, Г. Волков, Н. Горбатюк,

В. Гура, В. Зінченко, Я. Кузьмів, В. Литовський, А. Погодіна, І. Прудченко, Є. Сявавко, В. Сластьонін, М. Стельмахович та ін.).

Принцип культуровідповідності є одним із провідних педагогічних принципів виховання в Україні, він сприяє до опанування молодим поколінням певних здобутків Світової та національної культури. Як справедливо зазначив С. Карпенчук, що принцип культуровідповідності в педагогічній науці вперше досконало обґрунтовано А. Дістервегом. Згідно з його концепцією кожен, хто приходить у цей світ, «від свого народження вже має своє оточення» – «свій народ», та «культурний спадок, залишений предками», ці принципові положення щодо культуровідповідності безперечні, непохитні, непорушні» (Карпенчук, 1997, с. 37). Слід особливо відмітити, що в наукових дослідженнях ми знаходимо поняття природовідповідності та культуровідповідності у співвідношенні з проблемою виховання: індивідуального, національного, загальнолюдського, адже «кожна нація, – за А. Дістервегом, має свої особливості, зумовлені природою, історією, духом свого народу» (Історія педагогіки України, 1996). Окрім того, А. Дістервег зазначав, що: «кожна людина знаходить при своєму народженні на світ своє оточення, свій народ, серед якого їй призначено жити та, принаймні, виховуватись уже на певному ступені культури, яку повинні розглядати як спадок, залишений предками, як результат їхньої історії та всіх чинників, що на них впливали» (Дістервег, 1956, с. 229), а також, що «потрібно зважати на звичаї, традиції, які існують у суспільстві, на все, що в ньому визначається та прийнято» (Дістервег, 1956, с. 230).

Кожна особистість має приналежність до певного середовища, в якому вона народжується, дорослішає, навчається, сприймає культуру та, зокрема, художню культуру певного середовища. Завдяки приналежності особистості до певного спрямування та наповнення цінностями художньо-культурного й естетично-ціннісного можна виявити сконцентрованість особистості – приналежність до певного культурного пласту в царині Світової культури. Ця приналежність відіграє в житті особистості ключову й визначальну роль, це виміри, задані від народження, через які будь-яка особистість сприймає середовище, матеріальні й культурні цінності, виокремлюючи для себе найбільш значуще й визначальне, зокрема й у перевагах художнього в діяльності будь-якого напрямку.

На думку науковця О. Рудницької, «культура – це середовище, що вирощує й живить особистість. Причому виняткове значення в досягненні цих завдань належить художній культурі – сукупності процесів і явищ духовної практичної діяльності людини, яка створює, поширює й опановує твори

мистецтва, а також матеріальні предмети, які є естетично цінними» (Рудницька, с. 715). Під час зміни культурного середовища, наприклад ознайомлення з культурою країни, в якій відбувається фахове зростання особистості, представника іншої культури, культурні здобутки студентів, представників інших культурних традицій збагачуються новою джерельно-освітньою інформацією, що не знецінює попередній досвід, а доповнює його.

У творчій діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва, за художньо-мистецькими проявами якого декодуються особисті культурні уподобання, ключові мистецькі сфери, в межах яких і проводиться педагогічно-зорієнтована робота з підростаючим поколінням. Адже мовою мистецтва можна долати звичні розмежування за ознаками мовних, ментальних і культурних відмінностей людей. Мова музичного мистецтва – універсальна мова щодо об'єднання представників різних культур, з іншого боку – мовою музичного мистецтва ми можемо встановлювати ознаки національного, відмінного, культуровідповідного. Нерідко, ми відчуваємо у творах мистецтва композиторів різних національностей, рідні для кожного окремого слухача, мотиви, мелодії, гармонії тощо. Це засвідчує про причетність мистецької сфери до загальнолюдського досвіду, коли людина обирає «музичний інструментарій», що відповідає внутрішнім потребам, цінностям, уподобанням, що й забезпечить встановлення внутрішніх зв'язків особистості та сприятиме виробленню особистого ціннісного досвіду, та власного перенесення набутого в роки навчання на факультетах мистецтв у середовище своїх учнів.

На думку О. Рудницької, «якщо філософія розвиває здатність теоретично мислити, то мистецтво вдосконалює здатність бачити, чуттєво споглядати навколишній світ» (Рудницька, с. 716), адже нові естетичні уявлення підкріплені знаннями «однаково культивують світосприйняття людини. Разом філософія й мистецтво виконують загальнокультурну функцію синтезу наукових знань і гуманістичних ідеалів у єдину універсальну цілісну систему соціального досвіду. Осягнення художніх реалій світу вимагає творчої співучасті, здатності особистості підводитися до широких творчих узагальнень...» (Рудницька, с. 716). Натомість, «викладання мистецьких дисциплін дає можливість організувати духовну діяльність суб'єкта навчання як важливий компонент його соціальної регуляції, розкрити динаміку культурних змін, реалізувати ціннісні норми в галузі освіти».

Отримуючи освіту в українських ЗВО студенти різних національностей мають унікальну можливість до збагачення своєї загальної культури. Л. Паньків, зазначає, що: «в організації мистецької діяльності учнів важливим

є урахування принципу культуровідповідності, що в умовах сьогодення передбачає спрямування змісту навчальної мистецької діяльності на розвиток загальної культури учнів, розширення та збагачення мистецького досвіду вихованців. Це також створення особливих умов для усвідомлення учнями мистецтва як надбання світової та національної культури, відчуття своєї причетності до неї. Принцип культуровідповідності визначає сенс мистецької діяльності учнів, художнього становлення особистості та її самореалізації у світі культури» (Паньків, 2019, с. 134).

Завдяки впровадженню принципу культуровідповідності в освітній процес фахової підготовки, зокрема в цикл вокально-хорової підготовки студентів, ми зможемо посприяти до усвідомлено-активного пізнання студентами мистецьких факультетів розмаїття жанрів, стилів, епох у процесі вокально-хорового навчання, це, своєю чергою, стимулюватиме їх до осягнення скарбниці світової та вітчизняної музичної культури та сприятиме у подальшій професійній роботі з підростаючим поколінням.

Як зазначають сучасні китайські дослідники, «принцип культуровідповідності передбачає змістове наповнення процесу навчання музики в контексті розвитку культури, орієнтацію на її цінності, засвоєння їх, формування й розвиток культури того, хто навчається. Принцип орієнтує на широке ознайомлення студентів зі світом мистецтва, пізнання різних художніх напрямів, розширення досвіду спілкування з мистецтвом та формування й розвиток культури майбутніх учителів музичного мистецтва» (Бі Цзінчен, 2017, с. 390).

Процес осягнення джерел Світової музичної культури засобами вокально-хорових творів відбувається в репетиційній роботі вокально-хорового циклу підготовки студентів, а сам процес «вростання» студента в хорову культуру здійснюється таким чином: на початковому етапі відбувається своєрідне злиття-входження студентів у «співацьке поле» навколишнього світу, перше ознайомлення, потім розгляд, скрупульозне вивчення його в усій різноманітності й унікальності; у кожного студента з'являється відчуття важливої та неповторної місії у спільному вокально-хоровому творенні; відбувається гедоністичне наповнення особистості, коли кожен студент отримує естетичне задоволення від процесу спільного звучання голосів навчального студентського хору в спільному почутті радості та натхнення від спільної творчості. У навчальному студентському хорі, студенти факультету мистецтв осягають вокально-хорові твори різних композиторів, різноманітна репертуарна палітра допомагає встановлювати спільні риси, подібність національних відтінків мелодики вокально-хорових творів та особливості, відмінності.

Окрім того, накопичується й певний обмін досвідом у роботі над вокально-хоровими творами композиторів, представників різних культур тощо. На думку Г. Васяновича, «принцип культуровідповідності, здатний забезпечити формування в майбутнього спеціаліста непрагматичної зацікавленості широкою освіченістю, можливість самостійно розвивати ціннісні орієнтації, творчу діяльність, доміантними складовими якої є професіоналізм, висока моральність, духовна культура. У культурі слід шукати те, що пов'язує спеціально-професійне із загально-культурним, зокрема з духовно-культурним, що може сприяти набуттю майбутньої професійної майстерності» (Васянович, 2013, с. 17).

У **висновках** доцільно зазначити, що принцип культуровідповідності забезпечує системність отримання студентами факультетів мистецтв педагогічних університетів музично-педагогічних, психолого-педагогічних, музикознавчих, музично-теоретичних та вокально-педагогічних знань, умінь і навичок. Цей важливий принцип охоплює також вокально-виконавські, диригентські знання, уміння та практичний досвід щодо організації та провадження вокально-хорової роботи в закладах повної середньої освіти; знання, уміння та практичний досвід у галузі музично-педагогічної, диригентсько-хорової комунікації з учнями; знання, уміння та практичний досвід щодо розв'язання проблемних ситуацій вокально-хорового навчання учнів.

Отже, принцип культуровідповідності передбачає узгодження змісту вокально-хорового навчання студентів факультетів мистецтв та провідними напрямками розвитку Світової музичної культури, а також спрямування підготовки на особистісне засвоєння цінностей вокально-хорового мистецтва з метою їх подальшої трансляції у вокально-хоровій роботі з учнями.

ЛІТЕРАТУРА

- Бі, Цзінчен (2017). Основні принципи формування готовності студентів факультетів мистецтв педагогічних університетів до вокально-хорового саморозвитку. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського: педагогічні науки*, 3 (58). (Bi, Jingcheng (2017). Basic principles of formation of readiness of students of faculties of arts of pedagogical universities for vocal and choral self-development. *Scientific Bulletin of the Nikolaev National University named after V. O. Sukhomlinsky: pedagogical sciences*, 3 (58)).
- Васянович, Г., Онищенко, В. (2013). Дидактичні засади професійної освіти у контексті фундаментальних педагогічних теорій. *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 6. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2013_6_3 (Vasyanovych, G., Onyschenko, V. (2013). Didactic principles of professional education in the context of fundamental pedagogical theories. *Pedagogy and psychology of professional education*, 6. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pippo_2013_6_3).
- Гусак, М., Мартіросян, Л. (1996). *Історія педагогіки України*. Луцьк: Видавництво ВДУ. (Gusak, M., Martirosyan, L. *History of pedagogy of Ukraine*. Lutsk: VSU Publishing House).

- Дистервег, Ф. (1956). О природосообразности и культуросообразности в обучении. *Избр. пед. сочинения*. М.: Педагогика (Disterweg, F. (1956). On conformity to nature and cultural conformity in education. *Selected ped. essays*. М.: Pedagogy).
- Дусь, Н. А. (2017). Принцип культуровідповідності виховання підростаючого покоління в контексті сучасних державних освітянських пріоритетів. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*, 2 (88). (Dus, N. A. (2017). The principle of cultural responsibility of the upbringing of the younger generation in the context of modern state educational priorities. *Bulletin of the Zhytomyr State University named after Ivan Franko. Pedagogical sciences*, 2 (88)).
- Закон України «Про освіту» (2017). Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>. (Law of Ukraine "On Education" (2017). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua>).
- Зязюн, І. А. (2008). *Філософія педагогічної дії*. Черкаси: Вид. від. ЧНУ імені Богдана Хмельницького. (Zyazyun, I. A. (2008). *Philosophy of pedagogical action*. Cherkasy: Type. from. Bohdan Khmelnytsky National University).
- Карпенчук, С. (1997). *Теорія і методика виховання*. К.: Вища школа (Karpenchuk, S. (1997). *Theory and methods of education*. K.: Higher school).
- Карташова, Ж. Ю. (2014). Педагогічні принципи інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики. *Актуальні питання мистецької педагогіки*, 3. (Kartashova, Zh. Yu. (2014). Pedagogical principles of instrumental and performing training of the future music teacher. *Actual questions of art pedagogy*, 3).
- Омеляненко, В. Л., Кузьмінський, А. І. (2008). *Теорія і методика виховання*. К.: Знання. (Omelyanenko, V. L., Kuzminsky, A. I. (2008). *Theory and methods of education*. Kyiv: Knowledge).
- Падалка, Г. М. (2008). *Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін)*. К.: Освіта Україна. (Padalka, G. M. (2008). *Pedagogy of art (Theory and methods of teaching art disciplines)*. K.: Education Ukraine).
- Паньків, Л. І. (2019). Педагогічні принципи організації мистецької діяльності учнів в умовах позашкільної освіти. *Мистецька освіта: зміст, технології, менеджмент*, 14. (Pankiv, L. I. (2019). Pedagogical principles of organization of artistic activity of students in the conditions of out-of-school education. *Art education: content, technologies, management*, 14).
- Рудницька, Оксана (2001). Художня культура у виховній діяльності вчителя. *Prace Naukowe. Pedagogika, 1999-2000-2001*, 8-9-10. (Rudnytska, Oksana (2001). Art culture in the educational activities of teachers. *Prace Naukowe. Pedagogy, 1999-2000-2001*, 8-9-10).

РЕЗЮМЕ

Хуан Чанхао. Использование принципа культуросообразности художественного обучения в процессе вокально-хоровой подготовки студентов.

Приобщаясь к созданию образцов духовной и материальной культуры, личность развивает и реализует свой творческий потенциал. Как убеждает опыт, широкий простор для применения своих творческих потенций придает личности именно родная культура, которой она питается и поддерживается. Такая подпитка и поддержка происходит в течение всей жизни с переменными векторами постижения родной культуры и познания культурных пластов, в частности, в годы учебы, которые проходят в неизвестном культурном пространстве, во время профессионального достижения в культурной среде страны, выбранной для профессиональной подготовки. Студенты-китайцы выбирая заведение высшего образования в Украине приобщаются к ее культурным, педагогическим, научным и художественным достижениям.

Ключевые слова: культура, принцип культуросообразности, будущий учитель музыкального искусства, вокально-хоровая работа.

SUMMARY

Huang Changhao. Using the principle of cultural conformity of art teaching in the process of vocal and choral training of students.

By joining the creation of samples of spiritual and material culture, a person develops and realizes his creative potential. Experience convinces that it is the native culture that feeds and maintains a person with a wide scope for the use of his creative potential. Such nourishment and support occurs throughout life with variable vectors of comprehension of the native culture and cognition of cultural layers, in particular, during the years of study, which take place in an unknown cultural space, during professional achievement in the cultural environment of the country chosen for professional training. Chinese students choosing Ukrainian higher education institutions join their cultural, pedagogical, scientific and artistic achievements.

The principle of cultural conformity ensures the systematic acquisition by students of the faculties of arts of pedagogical universities of music-pedagogical, psychological-pedagogical, musicological, music-theoretical and vocal-pedagogical knowledge, skills and abilities. This important principle also covers vocal-performing, conducting knowledge, skills and practical experience in organizing and conducting vocal and choral work in secondary schools; knowledge, skills and practical experience in the field of music-pedagogical, conductor-choir communication with students; knowledge, skills and practical experience in solving problem situations of vocal and choral learning of students.

The principle of cultural conformity presupposes coordination of the content of vocal and choral education of students of faculties of arts and leading directions of development of World musical culture, and also the direction of preparation for personal mastering of values of vocal and choral art for their further translation in vocal and choral work with pupils.

Key words: culture, principle of cultural conformity, future teacher of musical art, vocal and choral work.